

Melita Stavrou & Arhonto Terzi, Advances in Greek Generative Syntax: In Honor of Dimitra Theophanopoulou-Kontou. Amsterdam 2005: Benjamins, σελίδες 364.

Η Δήμητρα Θεοφανοπούλου-Κοντού, τόσο με την διδασκαλία της όσο και με την εν γένει επιστημονική της σταδιοδρομία, οδήγησε πολλούς νεότερους να ακολουθήσουν το παράδειγμά της και να ασχοληθούν με την γλωσσολογία και, κυρίως, με την γενετική σύνταξη. Επομένως, ένας συλλογικός τόμος με συμβολές από μαθητές της και ανθρώπους που ενέπνευσε θα αποτελούσε αναμφισβήτητα ταιριαστό δείγμα εκτίμησης και ευγνωμοσύνης στο πρόσωπό της. Αυτό προσπάθησαν – και κατάφεραν – να δημιουργήσουν οι εκδότριες αυτού του τόμου, Μελίτα Σταύρου και Αρχόντω Τερζή, γνωστές για την συμβολή τους στο χώρο της θεωρίας της σύνταξης.

Πρόκειται για έναν ογκώδη τόμο 364 σελίδων, που αποτελείται από δέκα άρθρα από ισάριθμους γλωσσολόγους, μαθητές, κυρίως, της Δήμητρας Θεοφανοπούλου-Κοντού. Ο τόμος κλείνει με ένα ευρετήριο όρων (σελ. 361-364), που αποδεικνύεται πολύ χρήσιμο για μία εύκολη και γρήγορη αναζήτηση συγκεκριμένων ζητημάτων ή φαινομένων. Όπως μαρτυρεί και ο τίτλος του βιβλίου, όλες οι μελέτες (με μερική εξαίρεση αυτήν της

Μανωλέσσου) στρέφονται γύρω από ζητήματα της γενετικής σύνταξης, του κλάδου στον οποίο είναι αφιερωμένη η έρευνα της Δήμητρας Θεοφανοπούλου εδώ και αρκετές δεκαετίες. Οι μελέτες χωρίζονται σε τέσσερις θεματικές ενότητες:

- α. Ζητήματα της δομής της πρότασης και της Ονοματικής Φράσης (συμβολές από Σπυρόπουλο, Παναγιωτίδη, Αναγνωστοπούλου και Αλεξιάδου),
- β. Ζητήματα γλωσσικής κατάκτησης (Μαρίνης, Τιμπλή και Βαροκώστα),
- γ. Η διαχρονική εξέλιξη των μετοχών (Μανωλέσσου) και
- δ. Τα σημασιο-συντακτικά χαρακτηριστικά συγκεκριμένων προτασιακών δομών και στοιχείων (Αγγουράκη και Ρούσσου).

Σίγουρα ο χωρισμός αυτός διευκολύνει τον αναγνώστη να κατευθύνει την προσοχή του στα ειδικά του ενδιαφέροντα.

Η εισαγωγή, λιτή αλλά ταυτόχρονα περιεκτική, αναφέρεται στη Δήμητρα Θεοφανοπούλου και γενικότερα στην εξέλιξη της γενετικής θεωρίας στον ελληνικό χώρο, ενώ παράλληλα περιλαμβάνει μία ευσύνοπτη αλλά ιδιαίτερα κατατοπιστική παρουσίαση κάθε άρθρου. Στη συνέχεια, θα επιχειρήσουμε να αναφερθούμε σε κάθε μελέτη χωριστά, με κάποια επιμέρους σχόλια, χωρίς όμως να υπεισέλθουμε στις λεπτομέρειες των αναλύσεων, καθώς κάτι παρόμοιο θα ξεπερνούσε

κατά πολύ τον σκοπό αυτής της βιβλιοκρισίας.

Στο πρώτο άρθρο (“Agreement and multiple case licensing in Greek”, σελ. 15-39), ο Σπυρόπουλος ασχολείται με την απόδοση της πτώσης στα πλαίσια των τελευταίων εξελίξεων στο Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα. Επικεντρώνει την προσοχή του κυρίως σε δύο δομές: α. την συμφωνία πτώσης σε Μικρές Προτασιακές Δομές (ΜΠΔ) με ονομαστικό κατηγορημα (π.χ. *Η επιτροπή έκρινε τον υποψήφιο ανεπαρκή*) και β. την απόδοση Ονομαστικής στο Υποκείμενο της πρότασης σε σειρές ΡΥΑ (=VSO). Πρόκειται οπωσδήποτε για ένα ζήτημα που μάλλον είχε υποτιμηθεί μέχρι πρόσφατα στο Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα, και ο Σπυρόπουλος επισημαίνει την σπουδαιότητά του, ιδιαίτερα για γλώσσες όπως η Ελληνική (αλλά και όχι μόνο). Υποστηρίζει ότι η πτώση πρέπει να θεωρηθεί φ-χαρακτηριστικό και ότι μπορεί να εμφανιστεί σε ένα λεξικό στοιχείο είτε ως αποτέλεσμα απόδοσης (assignment) είτε ως αποτέλεσμα συμφωνίας (Agree) με άλλο στοιχείο στο οποίο έχει αποδοθεί πτώση. Η άποψη αυτή έρχεται σε αντίθεση με την επικρατούσα θεώρηση της πτώσης στο Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα (βλ. λ.χ. Chomsky 2001), γεγονός που υπογραμμίζει την αξία και την πρωτοτυπία του άρθρου.

Η ανάλυση που προτείνεται φαίνεται σαφώς πιθανή και αρκετά «φυσική». Απλώς θα μπορούσε να επισημανθεί ότι δείχνει να έχει κάποιο μειονέκτημα στη διαγλωσσική της πλευρά, δηλαδή στον βαθμό που μπορεί να αντεπεξέλθει στην παραμετρική ποικι-

λία. Λ.χ., για την περίπτωση των ΜΠΔ, το γεγονός ότι το κατηγορημα (επίθετο) της ΜΠΔ στη Ρωσική είναι σε άλλη πτώση (οργανική) από το ουσιαστικό στο οποίο αναφέρεται, σε αντίθεση με την Ελληνική όπου έχουμε πάντα συμφωνία πτώσης, αποδίδεται (υποσ. 8) στο γεγονός ότι η οργανική είναι εγγενής πτώση στη Ρωσική, μολονότι η έννοια της «εγγενούς πτώσης» είναι σίγουρα προβληματική. Επίσης, στην περίπτωση του υποκειμένου των προτάσεων σε σειρές VSO, ο Σπυρόπουλος, σύμφωνα και με δική του παλαιότερη μελέτη (σε συνεργασία με την Φιλίππακη-Warburton, βλ. Spyropoulos & Philippaki-Warburton 2002), βασίζεται στην ύπαρξη κενών κλιτικών-υποκειμένου (subject-clitics), τα οποία είναι ανεξάρτητα στοιχεία που παράγονται στη θέση [Προσδ, ΦΧ] (=Spec, TP). Με αυτό τον τρόπο, για να μπορέσει να εξηγήσει τις διαφορές της Ελληνικής με την Ιταλική, που διαθέτει διαφορετικά ανεξάρτητα κλιτικά-υποκειμένου, καταφεύγει σε πιθανές εγγενείς λεξικές διαφορές των κλιτικών. Σε κάθε περίπτωση όμως, πρόκειται για ενδιαφέρουσα ανάλυση για πολύ κεντρικά θέματα της συντακτικής έρευνας, που μπορεί να βοηθήσει την περαιτέρω διερεύνηση της έννοιας και της λειτουργίας της πτώσης στον συντακτικό μηχανισμό.

Η δεύτερη μελέτη, του Παναγιωτίδη (“Determiner heads as arguments and the Pronominal Argument (macro)parameter”, σελ. 41-60), ασχολείται με την διαγλωσσική πραγμάτωση των ορισμάτων (arguments). Ο Παναγιωτίδης επιχειρεί να αναδιατυπώσει την μακρο-παράμετρο του Jelinek

(1995), σύμφωνα με την οποία ένα λεξικό στοιχείο μπορεί να είναι όρισμα μόνο αν ανήκει στην κατηγορία D, και η επιλογή ανάμεσα σε D^o και σε DP ορίσματα αποτελεί δυαδική (+/-) παραμετρική επιλογή. Σύμφωνα με τον Παναγιωτίδη, μόνο οι κεφαλές D μπορούν να είναι ορίσματα, και, κατά συνέπεια, η διαγλωσσική ποικιλία είναι αποτέλεσμα διαφορών στο λεξικό ανάμεσα στα διάφορα στοιχεία που πραγματώνουν την συγκεκριμένη κατηγορία στις διάφορες γλώσσες. Επισημαίνει, μάλιστα, 5 πιθανές κατηγορίες γλωσσών με βάση τα χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων λεξικών στοιχείων, διατυπώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο μια πρωτότυπη και ενδιαφέρουσα τυπολογία.

Μία τέτοια πρόταση σίγουρα έχει αρκετά εμπόδια να υπερκεράσει. Καταρχήν, υπάρχουν μελετητές (π.χ. Chierchia 1998) οι οποίοι δεν συμφωνούν με την υπόθεση ότι οι απλές Ονομαστικές Φράσεις (NP) δεν μπορούν να αποτελέσουν ορίσματα χωρίς την προβολή DP. Αυτό, βέβαια, έρχεται σε ευθεία αντίθεση με την πρόταση του Παναγιωτίδη, που βασίζεται σε διαφορετική συλλογιστική, την οποία ακολουθούν επίσης πολλοί μελετητές. Για το ζήτημα της παραμετροποίησης, η απόρριψη της δυαδικής μορφής της παραμέτρου είναι κατά πάσα πιθανότητα σωστή, αφού άλλωστε συμφωνεί με τα εμπειρικά δεδομένα, όπως εύστοχα επισημαίνει ο Παναγιωτίδης προσφέροντας παραδείγματα από διάφορες γλώσσες (π.χ. Αραβική). Ωστόσο, η μετατόπιση της διαγλωσσικής διαφοροποίησης στο λεξικό, σύμφωνη με τελευταίες τάσεις

της γενετικής σχολής, δημιουργεί κάποια εύλογα ερωτήματα, όπως: ποια είναι πλέον η έννοια της παραμέτρου, δεδομένου ότι η ποικιλία εμφανίζεται ως αποτέλεσμα λεξικών χαρακτηριστικών κάποιων στοιχείων και όχι ως ευρύτερη αρχή; Είναι βέβαιο ότι ο προβληματισμός που θέτει το άρθρο του Παναγιωτίδη θα συμβάλει στην περαιτέρω διερεύνηση τόσο της φύσης των ορισμάτων, όσο και της έννοιας της παραμέτρου στο Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα.

Στο μακροσκελέστατο άρθρο που ακολουθεί ("Cross-linguistic and cross-categorical variation of datives", σελ. 61-126), η Αναγνωστοπούλου ερευνά διεξοδικά τα ορίσματα που εισάγονται με την πρόθεση 'σε', και συγκρίνει τις σημασιο-συντακτικές τους ιδιότητες με αντίστοιχα ορίσματα από άλλες γλώσσες, π.χ. με τα ορίσματα που εισάγονται με το αγγλικό 'to' ή το γαλλικό 'à'. Το συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι η τυπολογία της 'Δοτικής' διαγλωσσικά είναι πολύ πιο ποικίλη απ' ό,τι συχνά υποστηρίζεται, καθώς τα ορίσματα σε Δοτική μπορούν να είναι είτε Φράσεις Άρθρου (DP) είτε Προθετικές Φράσεις (PP). Αυτό φανερώνεται καθαρά μέσα από μια πολύ εκτεταμένη κάλυψη της διαγλωσσικής ποικιλίας με πλείστα παραδείγματα που ισχυροποιούν αυτή την υπόθεση. Από αυτή την άποψη, η μελέτη της Αναγνωστοπούλου, που βασίζεται και σε προγενέστερη, μακρόχρονη έρευνα της ίδιας για τα συγκεκριμένα ζητήματα (βλ. λ.χ. Anagnostopoulou 2003), αποτελεί αναμφισβήτητα ένα από τα καλύτερα υποδείγματα συγκριτικής γλωσσολογικής έρευνας στο συντακτικό επίπεδο.

Είναι λογικό για θέματα τόσο λεπτά, όπως οι διαφορές ανάμεσα στο 'σε' και στο 'για', όταν μάλιστα προστεθεί και ο διαγλωσσικός παράγοντας, τα δεδομένα να μην δίνουν απόλυτα ξεκάθαρη εικόνα. Ίσως θα ήταν λοιπόν ασφαλέστερο να μην αντιμετωπίζονται με κατηγορηματικό τρόπο, ώστε να μην αφήνουν περιθώρια αμφισβήτησης των συμπερασμάτων της έρευνας εξαιτίας λίγων αμφίβολων παραδειγμάτων. Συγκεκριμένα, τα παραδείγματα (60-61) με την έκφραση 'κάνω το ίδιο' ως περίπου αντίστοιχη της Αγγλικής 'do so' είναι μάλλον σπάνια στην Ελληνική, και πάντως όχι ξεκάθαρα. Επιπλέον, το παράδειγμα στο (125) κατά το οποίο η πρόταση *έστειλαν γράμματα στον άνδρα και στη γυναίκα που ζούσαν μαζί* θεωρείται σαφώς χειρότερη από την *έστειλαν γράμματα στον άνδρα και την γυναίκα που ζούσαν μαζί* είναι μάλλον αμφιλεγόμενο. Πάντως, σε γενικές γραμμές, τα αμφίβολα παραδείγματα δεν μετριάζουν σημαντικά τα συμπεράσματα της μελέτης, τα οποία υποστηρίζονται από μια πλειάδα εμπειρικών παραδειγμάτων αλλά και θεωρητικών επιχειρημάτων.

Στο άρθρο που κλείνει την πρώτη θεματική ενότητα του τόμου ("A possessive adjective in the Greek DP", σελ. 127-151), η Αλεξιάδου παρουσιάζει τα σημασιο-συντακτικά χαρακτηριστικά του κτητικού επιθέτου 'δικός' τόσο συγχρονικά όσο και διαχρονικά. Επιπλέον, συγκρίνει το ελληνικό κτητικό επίθετο με αντίστοιχα άλλων γλωσσών (λ.χ. το 'proprio' της Ιταλικής). Πρόκειται για ένα ζήτημα που δεν είχε μελετηθεί επαρκώς μέχρι

τώρα, και κατά συνέπεια, η ιδιαίτερα πρωτότυπη μελέτη της Αλεξιάδου φέρνει στο προσκήνιο μία δυσπρόσιτη πλευρά της ελληνικής Ονοματικής Φράσης. Η κατανομή και οι σημασιολογικές ιδιότητες του στοιχείου παρουσιάζονται με ακρίβεια χάρη στη βοήθεια πολλών παραδειγμάτων που φωτίζουν τις διαφορές με άλλα παρεμφερή γλωσσικά στοιχεία.

Ωστόσο, είναι γεγονός ότι δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στη συγχρονική ανάλυση, καθώς η διαχρονική πλευρά του θέματος περιορίζεται στην αρχαία κλασική περίοδο, και σε λίγα σχόλια για την μεσαιωνική περίοδο. Θα ήταν πραγματικά πολύ ενδιαφέρον να δούμε μια ανάλυση της μεσαιωνικής περιόδου, μια και τα δεδομένα που αναφέρονται φανερώνουν μια κατάσταση πολύ διαφορετική από αυτή της Κοινής Νέας Ελληνικής. Επιπλέον, η κατανομή του στοιχείου στη Νέα Ελληνική ενδεχομένως να είναι πιο πολύπλοκη απ' ό,τι παρουσιάζεται. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την Αλεξιάδου, η δομή *η δική σας άποψη εμφάνιση θα μείνει αξέχαστη* είναι μάλλον μη αποδεκτή, λόγω της συνύπαρξης του κτητικού 'δικός' με το επίθετο 'άπογος'. Όμως είναι πολύ πιθανό ότι αρκετοί ομιλητές θα είχαν διαφορετική εκτίμηση.

Το άρθρο του Μαρίνη ("Subject – object asymmetry in the acquisition of the definite article in Greek", σελ. 153-178) μας εισάγει στη δεύτερη θεματική ενότητα του τόμου, η οποία περιλαμβάνει μελέτες σχετικές με την γλωσσική κατάκτηση, πάντοτε από την σκοπιά του γενετικού προτύπου. Ο Μαρίνης ασχολείται με την κατά-

κτηση του οριστικού άρθρου: ακολουθώντας την τυπολογία του Chierchia (1998) σχετικά με τα ονόματα, διατυπώνει συγκεκριμένες προτάσεις για τα στάδια κατάκτησης του οριστικού άρθρου που απορρέουν από τον τύπο των ονομάτων της Ελληνικής. Θεωρεί ότι αποκλειστικό στοιχείο (unique trigger) για τον καθορισμό από τα παιδιά του σωστού χαρακτηρισμού των ονομάτων της Ελληνικής (-arg, +pred) αποτελούν τα κύρια ονόματα και οι όροι συγγενείας. Έτσι, φτάνει στο συμπέρασμα ότι τα αποτελέσματα της έρευνας δικαιώνουν την θεωρία του Chierchia και τις προβλέψεις που απορρέουν από αυτή για την πορεία κατάκτησης του ελληνικού οριστικού άρθρου.

Η μελέτη είναι πολύ καλά δομημένη, έχει σαφή θεωρητική τοποθέτηση και, κατά συνέπεια, συστηματικότητα και ακριβείς προβλέψεις. Θα πρέπει να επισημανθεί όμως ότι, όπως και ο ίδιος ο Μαρίνης παραδέχεται, χρειάζεται περαιτέρω έρευνα για την επαλήθευση των δεδομένων, μια και η συγκεκριμένη έρευνα βασίζεται μόνο σε ένα παιδί από την Αθήνα. Είναι γνωστή η δυσκολία απόκτησης δεδομένων σχετικών με την γλωσσική κατάκτηση, ωστόσο η αξιοπιστία των συμπερασμάτων εξαρτάται και από τον αριθμό των υποκειμένων της έρευνας. Θα ήταν εξίσου σημαντικό αν η μελέτη περιελάμβανε περισσότερα παραδείγματα γλωσσικής χρήσης, καθώς τα στατιστικά από μόνα τους δεν φαίνονται να επαληθεύουν απόλυτα την ανάγνωσή τους από τον συγγραφέα. Ειδικά σε σχέση με τα κύρια ονόματα και τους όρους συγγενείας, τα αποτε-

λέσματα της στατιστικής ανάλυσης ούτε διαψεύδουν αλλά ούτε και επαληθεύουν απόλυτα τους ισχυρισμούς του Μαρίνη. Οπωσδήποτε, περαιτέρω έρευνα σε περισσότερα παιδιά θα φωτίζε σφαιρικότερα το θέμα.

Το άρθρο της Τσιμπλή ("Peripheral positions in early Greek", σελ. 179-216) επανέρχεται στο πολυσυζητημένο θέμα της κατάκτησης της δομής της πρότασης. Χρησιμοποιώντας δεδομένα που αναφέρονται σε δομές οι οποίες μετέχουν αναμφίβολα σε δύο γλωσσικά επίπεδα (σύνταξη/πραγματολογία), δηλ. την εστίαση (focusing), τον κλιτικό διπλασιασμό (clitic-doubling) και την μετατόπιση (dislocation), η Τσιμπλή φτάνει στο συμπέρασμα ότι βασικό ρόλο στην κατάκτηση διαδραματίζουν τα χαρακτηριστικά (features), και δημιουργεί μία ιεραρχία για την πορεία της γλωσσικής κατάκτησης: τα γραμματικοποιημένα ερμηνεύσιμα χαρακτηριστικά (interpretable features) είναι από την αρχή διαθέσιμα στα παιδιά, στη συνέχεια ακολουθούν τα ερμηνεύσιμα χαρακτηριστικά που είναι κωδικοποιημένα σε λεξικά και όχι σε γραμματικά στοιχεία, ενώ τελευταία κατακτώνται τα μη-ερμηνεύσιμα χαρακτηριστικά (uninterpretable features). Σύμφωνα με τα παραπάνω, η μελέτη της Τσιμπλή έρχεται σε αντίθεση με υποθέσεις όπως αυτή της Πλήρους Πρότασης (Full Clause Hypothesis), αφού υποστηρίζει ότι οι λειτουργικές προβολές στον τομέα της Κλίσης (π.χ. Χρόνος) δεν είναι παρούσες από την αρχή στη γλωσσική κατάκτηση.

Το συγκεκριμένο άρθρο συνδυάζει με πρωτότυπο και ιδιαίτερα επιτυχη-

μένο τρόπο τις τελευταίες εξελίξεις στη γενετική σύνταξη με δεδομένα γλωσσικής κατάκτησης, καθώς τα χαρακτηριστικά (features) και η ακριβής τους λειτουργία στο γλωσσικό μηχανισμό αποτελούν κεντρικό σημείο έρευνας στο γενετικό πρότυπο το τελευταίο διάστημα. Παρ' όλα αυτά, δεν είναι σαφές αν η έννοια των χαρακτηριστικών είναι η κατάλληλη βάση για την μελέτη της γλωσσικής κατάκτησης, καθώς δεν υπάρχει ακόμα συμφωνία σχετικά με τον αριθμό και το είδος των χαρακτηριστικών αυτών ακόμα και για μία γλώσσα. Φυσικά, αυτό αποτελεί ευρύτερο ζήτημα για την γενετική θεωρία εν γένει, και όχι μόνο για το γενετικό πρότυπο γλωσσικής κατάκτησης, επομένως θα έχει μεγάλο ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε τον βαθμό στον οποίο θα συμβαδίσουν οι έρευνες στον τομέα της σύνταξης με αυτές στη γλωσσική κατάκτηση, ώστε να εξαχθούν οριστικότερα συμπεράσματα. Τέλος, μολονότι η μελέτη παρέχει μια πλειάδα παραδειγμάτων, όλα προέρχονται από την γλωσσική χρήση δύο παιδιών, και έτσι ανακύπτει και εδώ το ζήτημα του μικρού αριθμού των υποκειμένων της έρευνας.

Με συναφές θέμα ασχολείται και η Βαρλοκώστα στη μελέτη της ("Eventivity, modality and temporal reference in child Greek", σελ. 217-240). Φέρνοντας δεδομένα επίσης από δύο παιδιά, υποστηρίζει ότι οι γραμματικές κατηγορίες του Χρόνου, της Τροπικότητας και της Συμφωνίας είναι παρούσες από τα πρώτα στάδια της γλωσσικής κατάκτησης, γεγονός που επαληθεύει την Υπόθεση περί Πλήρους Πρότασης

(Full Clause Hypothesis), σε αντίθεση με όσα υποστηρίζει η Τσιμπλή στην προηγούμενη μελέτη.

Είναι ενδεικτικό ότι η διχογνωμία αυτή των ερευνητών δεν οφείλεται σε διαφορετική ερμηνεία δεδομένων, αλλά σε αντικρουόμενα δεδομένα: για παράδειγμα, η Βαρλοκώστα επισημαίνει ότι λάθη συμφωνίας παρατηρούνται μόνο στο γ' πρόσωπο, ενώ η Τσιμπλή αναφέρει λάθη συμφωνίας και σε άλλα γραμματικά πρόσωπα. Προφανώς, η αναντιστοιχία των δεδομένων (την οποία επισημαίνουν με σχετική έκπληξη και οι Σταύρου & Τερζή στην εισαγωγή τους) θα πρέπει να αποδοθεί στο πρόβλημα που επισημάνθηκε για όλες τις μελέτες γλωσσικής κατάκτησης, δηλαδή τον πολύ περιορισμένο αριθμό υποκειμένων της έρευνας. Όπως ο Μαρίνης, έτσι και η Βαρλοκώστα υπογραμμίζει την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα, η οποία ύστερα από την φανερή αναντιστοιχία δεδομένων που παρατίθενται στον ίδιο τόμο καθίσταται μάλλον επιτακτική.

Σε διαφορετικό κλίμα από τα προηγούμενα άρθρα βρίσκεται η μελέτη της Μανωλέσσου ("From participles to gerunds", σελ. 241-283), η οποία άλλωστε αποτελεί και την μοναδική αμιγώς διαχρονική διερεύνηση που περιλαμβάνεται στο βιβλίο. Η Μανωλέσσου, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις πηγές και την σωστή αποτίμησή τους, αναλύει την εξέλιξη της κατηγορίας της μετοχής στην Ελληνική, από τις κλιτές μορφές της στην Αρχαία Ελληνική μέχρι το άκλιτο 'γερούνδιο' της Κοινής Νέας Ελληνικής. Επισημαίνει ότι πρόκειται για κοινή διαγλωσσικά

εξέλιξη, η οποία οδηγεί από μία ‘μεικτή’ κατηγορία που περιλαμβάνει τόσο ονοματικά όσο και ρηματικά χαρακτηριστικά (η μετοχή της Αρχαίας) σε δύο χωριστές κατηγορίες: το ‘γερούνδιο’ με ρηματικά χαρακτηριστικά και την παθητική, επιθετικοποιημένη μετοχή με ονοματικά χαρακτηριστικά.

Η μελέτη βασίζεται σε μια πλειάδα δεδομένων από όλες τις περιόδους της Ελληνικής, πολλά από τα οποία δεν είναι ιδιαίτερα γνωστά, και κατά συνέπεια η ανάδειξη και η χρησιμοποίησή τους αποτελεί μία από τις ουσιαστικές συμβολές του άρθρου στη διαχρονική μελέτη της Ελληνικής εν γένει. Ιδιαίτερα ωφέλιμη θα μπορούσε να είναι μία ποσοτική/στατιστική επεξεργασία των κειμένων, όπως επισημαίνει και η ίδια η συγγραφέας. Από την άλλη, η ερμηνεία της Μανωλέσσου, κατά την οποία η εξέλιξη της μετοχής εν μέρει εξηγείται από το γεγονός ότι η αλλαγή κινείται από μία ‘μαρκαρισμένη’ προς μία ‘μη μαρκαρισμένη’ δομή, δεν δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη συγκεκριμένη περίοδο που συμβαίνει αυτή η ‘φυσική’ εξέλιξη, δημιουργώντας την εντύπωση ότι θα μπορούσε να συμβεί οποιαδήποτε στιγμή. Μολονότι αυτό μπορεί να είναι αλήθεια, ίσως δεν φωτίζει όσο θα έπρεπε τους λόγους που οδηγούν σε συγκεκριμένες μεταβολές κατά την διάρκεια συγκεκριμένων χρονικών περιόδων.

Η μελέτη της Αγγουράκη που εγκαινιάζει την τελευταία θεματική ενότητα του τόμου (“Wh-clauses in DP-positions”, σελ. 285-329) επανέρχεται σε παραδοσιακά ζητήματα με τα οποία ασχολείται η γενετική σύνταξη, όπως είναι οι αναφορικές προτάσεις.

Ωστόσο, η Αγγουράκη μελετά μία – κατά την άποψή της – νέα κατηγορία αναφορικών προτάσεων, τις Αναφορικές Προτάσεις με Μελλοντική Αναφορά (‘Future Wh-clauses’, λ.χ. *Αγόρασες τι θα φορέσεις στο πάρτυ*). Αναλύει με πολλές λεπτομέρειες τα σημασιο-συντακτικά τους χαρακτηριστικά, καθώς και την σχέση των συγκεκριμένων προτάσεων με άλλα είδη αναφορικών προτάσεων (π.χ. τις Ελεύθερες Αναφορικές). Χωρίς αμβιβολία, πρόκειται για μία μελέτη που, βασιζόμενη σε μία πλειάδα δεδομένων αλλά και θεωρητικών αρχών, ουσιαστικά εγκαινιάζει ένα νέο πεδίο συντακτικής έρευνας για την Νέα Ελληνική.

Βέβαια, τα δεδομένα της μελέτης ίσως θα χρειάζονταν περισσότερη συζήτηση, καθώς, όπως η ίδια η συγγραφέας αναγνωρίζει, είναι ιδιαίτερα αμφιλεγόμενα, και ορισμένοι φυσικοί ομιλητές τα θεωρούν αντιγραμματικά. Θα ήταν χρήσιμο να ερευνηθούν διεξοδικά οι λόγοι για τους οποίους η διαίσθηση των φυσικών ομιλητών δεν δίνει ξεκάθαρα αποτελέσματα για τις συγκεκριμένες προτάσεις, καθώς δεν είναι σαφές από πού προέρχεται το σώμα δεδομένων στο οποίο στηρίζεται το άρθρο. Επίσης, θα μπορούσε να διευκρινιστεί με περισσότερη σαφήνεια γιατί η συγγραφέας θεωρεί ότι πρόκειται για ξεχωριστό είδος αναφορικών προτάσεων και δεν αποδίδει τα – ομολογουμένως ιδιαίτερα – χαρακτηριστικά τους στην παρουσία του μορίου ‘θα’.

Στο τελευταίο άρθρο του τόμου (“The syntax of non-volitional *thelo* in Greek”, σελ. 331-359), η Ρούσσου

αναφέρεται σε ένα ζήτημα που πολύ λίγο είχε απασχολήσει την έρευνα μέχρι τώρα, τις σημασιο-συντακτικές ιδιότητες του δεοντικού 'θέλω', το οποίο μολονότι αρκετά συχνό, δεν καταγράφεται ιδιαίτερα από τις περιγραφές της Νέας Ελληνικής. Η Ρούσσου, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα κριτήρια, παρουσιάζει και ερμηνεύει τον τρόπο με τον οποίο διαφέρει το δεοντικό από το βουλευτικό 'θέλω', τα οποία θεωρεί ότι εισάγονται σε διαφορετική θέση στον φραστικό δείκτη. Τόσο η περιγραφή των ιδιοτήτων του δεοντικού 'θέλω', όσο και η σύγκριση ανάμεσα στο δεοντικό και το βουλευτικό 'θέλω' διακρίνονται από ενέργεια, συστηματικότητα και γνώση των τελευταίων εξελίξεων της συντακτικής θεωρίας, τις οποίες αξιοποιεί με επιτυχία η συγγραφέας.

Οπωσδήποτε η ανάλυση της Ρούσσου καλύπτει τα δεδομένα, ωστόσο αφήνει αναπάντητο το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο η συντακτική θεωρία πρέπει να προσεγγίζει λεξικά στοιχεία, όπως το 'θέλω', που μπορούν να εμφανίζουν δύο ή και περισσότερες σημασίες. Η διαφορετική θέση εισαγωγής στον φραστικό δείκτη έχει το μειονέκτημα να αποκρύπτει τον συσχετισμό ανάμεσα στις διαφορετικές σημασίες των λεξικών στοιχείων και να δημιουργεί ένα πληθωρισμό από ομόηχα αλλά διαφορετικά λεξικά στοιχεία. Ως προς τα ίδια τα δεδομένα, μπορεί να διατυπωθεί μια επιφύλαξη σχετικά με τον ισχυρισμό της Ρούσσου ότι το δεοντικό 'θέλω' ουσιαστικά εμφανίζεται μόνο στο γ' πρόσωπο όταν ακολουθεί ρηματικό συμπλήρωμα, καθώς η εμφάνισή του

και στα άλλα πρόσωπα δεν μπορεί να αποκλειστεί (λ.χ. για να κερδίσεις τον αγώνα θέλεις να προσπαθήσεις περισσότερο). Και στην περίπτωση αυτή, μία έρευνα σε σώμα δεδομένων θα μπορούσε να διαλευκάνει το ζήτημα.

Συνολικά, οι μελέτες του τόμου συμβάλλουν σημαντικά στην πρόοδο της συντακτικής έρευνας για την Ελληνική (και όχι μόνο), είτε προβάλλοντας και αναλύοντας νέα ζητήματα, είτε προσθέτοντας στην ήδη υπάρχουσα έρευνα νέα στοιχεία και νέες προσεγγίσεις, δικαιώνοντας έτσι τον τίτλο του τόμου ("Advances in Greek Generative Syntax"). Η φροντίδα του τόμου από την πλευρά των εκδοτών υπήρξε πολύ καλή, και τα πολύ λίγα τυπογραφικά λάθη (ενδεικτικά, σελ. 71 'approche' αντί για 'approach' και σελ. 136 'that' αντί για 'than') δεν αναιρούν την συνολικά πολύ προσεγμένη εικόνα του βιβλίου. Πρόκειται για έναν τόμο που συγκεντρώνει την προσοχή όλων όσων ασχολούνται με την γενετική σύνταξη, και αναμφίβολα θα δώσει αφορμή – αλλά και έμπνευση – για περαιτέρω έρευνα. Από αυτή την άποψη, σίγουρα τιμά όχι μόνο τους εκδότες, αλλά και τους συγγραφείς και –κυρίως– την δασκάλα τους, την Δήμητρα Θεοφανοπούλου-Κοντού.

Θεόδωρος Μαρκόπουλος
δρ. Πανεπιστημίου Cambridge
e-mail: thodorismark@yahoo.gr

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Anagnostopoulou, E. 2003: *The Syntax of Ditransitives. Evidence from Clitics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Chierchia, G. 1998: "Reference to kinds across languages". *Natural Language Semantics* 6, 339-405.
- Chomsky, N. 2001: "Derivation by phase". In: M. Kenstowicz (ed.), *Ken Hale: a Life in Language*. Cambridge, MA: The MIT Press, 1-52.
- Jelinek, E. 1995: "Quantification in Straits Salish". In: E. Bach, E. Jelinek, A. Kratzer & B. Partee (eds.), *Quantification in Natural Language*. Dordrecht: Kluwer, 487-540.
- Spyropoulos, V. & Philippaki-Warbuton, I. 2002: "Subject and EPP in Greek: the discontinuous subject hypothesis". *Journal of Greek Linguistics* 2, 149-186.